

Erkki Melartinin 5. sinfonia, ”Sinfonia brevis” (op. 90)

Säveltäjä **Erkki Melartinin** (1875-1937) viisi ensimmäistä sinfoniaa vuosilta 1903 - 1916 edustavat saksalaiseen orkesteritraditioon nojautuvaa, kansallisromanttista suomalaista sävellyksperinnettä. Aikoinaan niiden kantaesitykset muodostuivat suuriksi isänmaallisiksi juhlatilaisuuksiksi **Jean Sibeliuksen** myötä syntyneen kansallisen sinfoniakonsertin lajityypin mukaisesti. Tunnusmerkillistä näissä konserteissa oli säveltäjän välitön läsnäolo. Myös Melartin johti itse kaikkien sinfonioidensa ensiesitykset ja hän sai helsinkiläisyleisöltä poikkeuksetta suuret suosionosoitukset ja ylenpalttiset kukkatervehdykset. Myös ajankohdan musiikkikriitikot antoivat Melartinin sinfonioille suurta tunnustusta.

Melartin tunsii olevansa kutsumukseltaan ensisijaisesti säveltäjä, vaikka hän toimi myös ammattimaisena kapellimestarina, musiikinteorian ja sävellyksen opettajana sekä vuodesta 1911 alkaen 25 vuoden ajan nykyiseksi Sibelius-Akatemiaksi kehittyneen konservatorion johtajana. Melartinin laajassa tuotannossa hänen sinfoniensa ja oopperansa *Aino* ovat taiteelliselta painoarvoltaan merkittäviä teoksia, mutta joutuivat konserttialämässämme säveltäjän kuoleman jälkeen ja sodanjälkeisen modernismin vuosina varjoon. Kun sinfoniaa ei ole aikoinaan kustannettu eikä 6. sinfoniaa lukuun ottamatta koskaan painettu, kynnys teosten esille ottamiseen ja niihin tutustumiseen on ollut myöhemmin tarpeettoman korkea.

Erkki Melartin -seura on käynnistänyt vuonna 2006 Melartinin sinfonioiden puhtaaksikirjoitushankkeen edistääkseen teosten esittämistä ja muodostumista osaksi maamme elävää musiikkikulttuuria. Nykypäivän musiikkilyleisöllä tulisi olla mahdollisuus kuulla Jean Sibeliuksen tuotannon rinnalla myös Melartinin lyysisempää, suomalaisista kansanlauluista, maisemasta ja kesän idyllistä suuremmin vaikutteita saanutta sinfoniomusiikkia. Puhtaaksikirjoitushankkeella on tarkoitus helpottaa myös sinfoniaorkestereiden työtä, sillä alkuperäisiin käsikirjoitettuihin partituureihin ja äänilehtiin sisältyy virheitä, epäloogisuuksia ja tulkintaongelmia. Orkestereilta ja kapellimestareilta on aiemmin edellytetty suurta vaivannäköä saattaa sinfoniat esityskuntoon.

Suomen Kulttuurirahasto on myöntänyt vuonna 2006 Erkki Melartin -seuralle merkittävän apurahan sinfonioiden puhtaaksikirjoitustyöhön. Apurahan ansiosta Melartinin 5.

sinfonia ”*Sinfonia brevis*” (op. 90 a-molli vuodelta 1916) on saatu puhtaaksikirjoitettua ja tarkistettua. Nuottigraafikkona ja puhtaaksikirjoitustyön varsinaisena toteuttajana on toiminut **Jani Kyllönen**.

Sinfonia brevistä, joka kantaesitettiin 13. päivänä tammikuuta 1916, voidaan pitää Melartinin sinfoniaista ehyimpänä ja muodoltaan arkkitehtonisimpana. Sen ”brevis”-lisänimelle on vaikea löytää laajuuteen tai sisältöön liittyviä perusteita, sillä se on ilman muuta täysimittainen sinfonia. Pikemminkin ”brevistä” teoksessa voisi olla tietynlainen orkesterisarjamainen piirre: kaikki sinfonian osat ovat ikään kuin samassa sävellajissa (A-duuri, a-molli), mikä on tavanomaisuudesta poikkeava persoonallinen ratkaisu sinfoniasa. Melartinille tyypillisesti teos sisältää osia toisiinsa sitovaa temaattista työskentelyä niin, että teemat saavat lopulta vaikuttavan huipennuksensa viimeisessä osassa. Tämä finaali on suuri neliteemainen fuuga, Melartinille niin ikään tyypillisen runsaan kontrapunktiivisen sävellystekniikan käytön varsinaisen taidonnäyte.

Tuire Ranta-Meyerin tutkimusten mukaan Melartin alkoi säveltää jo kesällä 1908 a-molli-sinfoniaa, jonka finaalin nelioisfuugasta hän mainitsee muutamia kertoja päiväkirjamerkinnässään. Alun perin Melartinilla lienee ollut mielessä suppeampi kokonaisuus, sillä hän puhuu sinfoniastaan vielä pitkään nimellä ”sinfonietta”. Vuoden 1916 *Tidning för Musik* -lehden ensimmäisessä numerossa on nimetön, kuvaileva analyysi sinfoniasta ja sen erilaisista teemaesiintymistä. Sanavalintojen ja nuottiesimerkkien valintojen avulla on pääteltävissä, että nimetön artikkeli on säveltäjän itsensä kirjoittama.

Tämän edition pohjana on käytetty sinfonian käsikirjoitusta, joka nykyisin on Helsingin kaupunginorkesterin hallussa. Sinfonian alkuperäiset äänilehdet ovat Sibelius-Akatemian orkesterikirjastossa. Puhtaaksikirjoitustyö on ollut haastavaa, mutta samalla palkitsevaa ja mielenkiintoista. Ei voi välttyä ajatukselta, että Melartin lienee kirjoittanut partituurinsa kovassa kiireessä, koska pieniä kirjoitusvirheitä ja tulkintaa edellyttäviä merkintöjä jonkin verran esiintyy. Nuottitekstuuri on paikoin niin tiheätä, että musteella kirjoitetut merkit sekoittuvat toisiinsa melko vaikeasti luettavaksi nuottikuvaksi. Alkuperäisenkään partituurin avulla ei pysty täysin päättelemään säveltäjän lopullista näkemystä, koska se sisältää eri kerrostumia ja eri kapellimestareiden merkintöjä.

Editointityötä on tukenut Melartinin käsialan ja teosten synty- tai esityshistorian lisääntynyt tuntemus sekä monet keskustelut kapellimestareiden ja orkesterimuusikoiden kanssa. Erityisen panoksen teoksen tarkistukseen on antanut kapellimestari **Atso Almila**.

Seuran päämääränä on ollut tuottaa orkesterinjohtajien ja soittajien kannalta käyttökelpoinen, sinfonioiden esittämistä palveleva materiaali, ei niinkään tehdä vielä tässä vaiheessa sinfoniasta tutkimuksellista, kriittistä editiota. Sinfonioiden puhtaaksikirjoitushanketta on johtanut Erkki Melartin -seuran puheenjohtaja, FT **Tuire Ranta-Meyer**. Työryhmän muina jäseninä ovat olleet seuran varapuheenjohtaja, kustannuspäällikkö **Ari Nieminen**, tiedotuspäällikkö **Henna Salmela** sekä nuottigraafikko **Jani Kyllönen**. Lisätietoja hankkeesta saa Erkki Melartin -seuran kotisivuilta <http://erkkimelartin.fi> tai työryhmän puheenjohtaja Tuire Ranta-Meyeriltä, puh. 050-5262002 tai tuire.ranta-meyer@metropolia.fi

Erkki Melartin -seura kiittää lämpimästi Suomen Kulttuurirahastoa, kapellimestari säveltäjä **Atso Almilaa**, professori **Ulf Söderblomia** ja kapellimestari, yliopettaja **Pekka Helasvuota** hankkeeseen liittyvästä kannustuksesta, asiantuntevista näkemyksistä, ehdotuksista ja lausunnoista.

Helsingissä 1. päivänä heinäkuuta 2008

Tuire Ranta-Meyer

Jani Kyllönen

Toimituksellisia huomioita

Editointityössä on pyritty pääsemään mahdollisimman lähelle säveltäjän alkuperäistä nuottikuvaan. Koska Melartinilla vaikuttaa olleen hyvin vähän aikaa, käsikirjoituksessa on paljon ristiriitaisia merkintöjä ja puutteita. Esimerkiksi ensimmäisen osan kertausjaksossa esiintyy artikulaatiomerkinlöjä, joita ei ole lainkaan esittelyjaksossa. Teemaesiintymisissäkin artikulaatiomerkinnet voivat poiketa eri esiintymisissä toisistaan.

Tässä puhtaaksikirjoitustyössä puuttuvat esitysmerkinnät on lisätty ilman kommenttia, jos ne näyttävät yksiselitteisesti unohduksilta tai kirjoitusvirheiltä. Hakasulkuihin [] on lisätty sellaisia toimituksellisia ehdotuksia, jotka voivat olla mahdollisia, selkeyttäviä tai ehkäpä alun perin säveltäjän suunnittelemaa, mutta joiden suhteen ei voida löytää perusteluja niiden ottamista mukaan varsinaiseen nuottikuvaan.

I osa

t. 12-13 vl.: *fz* puuttuu, vrt. vl.1 t. 12.

t. 14 vl. 2: *fz* puuttuu, vrt. vl. 1 t. 14

t. 15 vl. 2: käsikirjoituksessa *cresc.*

t. 34 ob., cl.: aksentit lisätty, ks. t. 32

t. 38. vl. 1 ja vl. 2: *f* lisätty

t. 55 fl.: käsikirjoituksessa [jatkossa kk] lyijykynällä tehty myöhempi lisäys, jossa fl. 1 & 2 kaksintavat *picc.* soivassa oktaavissa aina tahdin 56 alkuun asti (c3 + 8va)

t. 58. vl. 1.: käsikirjoituksessa toisen neljäsoosan *fzz* on *fz*

t. 69. fg.: *fz* lisätty kuten *cb.*

t. 82 cor.: *ffz* lisätty kuten t. 81

t. 82 fg., cfg.: kk pisteellisellä neljäsoosalla *fz*, muutettu aksentiksi edellisten tahtien perusteella

t. 118 vl. 1: kk. aksentin tilalla *fz*

t. 129 fg., cfg.: viimeisen neljäsoosan as-sävelellä kk *fz* muutettu aksentiksi

t. 162 *picc.*: kk. *f*

t. 170 cfg.: kk *f*

t. 199 tbn. 3.: kk kaari tahdin 200 fis-sävelelle

t. 214-220 gr. *cassa*: kk iskut lisätty lyijykynällä myöhemmin

t. 237 kk a tempo-merkintä on sutattu, tarkoittaa Tempo I

- t. 316 ob. 2: kk alun perin englannin torvi on kirj. oboe 1:lle, tässä siirretty oboe 2:lle normaalin käytännön mukaisesti
t. 352 cor. 2 & 4: käyrätorvet on kirjoitettu vanhan käytännön mukaisesti bassoavaimelle, eli ne soivat kvartin korkeammalta

II osa

- t. 19 arpa: eis: kk f
t. 41 vle: tenuto lisätty kuten vc. ja cb.
t. 42 vle 1. div.: tenuto lisätty kuten vc. ja cb.
t. 58-59 cl. 1: kk. c
t. 58-59 cl. 2: kk. e

III osa

- t. 136 cb.: tutti & con sord. puuttuvat kk
t. 157 ob.: kk kaari jälkimmäisten kahdeksasosien välillä
t. 162 fl., ob., cl.: dim puuttuu kk

IV osa

- t. 50 vle, vc., cb.: g-sävelen aksentti puuttuu kk
t. 53 cl., vle: d-sävelen aksentti puuttuu kk
t. 70 cb.: *mf* kk *mp*
t. 146 fg., cfg., cb.: kk pelkkä *marc.*
t. 161 vl. 1 & 2: kk *cresc.* merkitty päättymään *fff*, vaikka *fff* on ollut jo t. 156
t. 162 kk alalaidassa on huomautus, jonka loppu on leikkautunut pois kun kk on sidottu:
N.B. für den Dirigenten: die Koralfragmente jedesmal ruhig aber nicht [...] das [?] [...] agitato [?]
t. 240 ja 242 cfg.: *ffzp* ja *cresc. molto* puuttuvat kk
t. 243 cfg.: kk tahdin lopussa crescendo-kiila
t. 289 corni: *cant.* puuttuu kk
t. 302 kaikki puhaltimet: kk myöhemmin lisätty crescendo-kiila

Jani Kyllönen